

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Filipa Dienstbiera, soudce JUDr. Josefa Baxy a soudkyně JUDr. Lenky Kaniové v právní věci žalobce: **L. K.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem žalované, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2019, č. j. 6 A 52/2019 - 21,

t a k t o :

- I. Návrh žalobce na ustanovení zástupce **se z a m í t á .**
- II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2019, č. j. 6 A 52/2019 - 21, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a usnesení krajského soudu

[1] Žalobou u Městského soudu v Praze se žalobce domáhal určení, že zásah žalované spočívající v nenastavení metodiky organizační jednotce Věznici Valdice podle rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 11. 2018, č. j. 57 A 95/2018-51, je nezákonný, dále že zásah žalované, spočívající v metodice organizační jednotce Věznici Valdice, na jejímž základě žalobce nemůže hradit rozsudkem stanovenou škodu způsobenou trestným činem, pro který se nachází ve výkonu trestu, je nezákonný, dále že zásah žalované, spočívající v metodice organizační jednotce Věznici Valdice, na jejímž základě je žalobce zbaven dispozičního práva k jedné polovině přijatých peněžních prostředků určené na úhradu pohledávek uvedených v ustanovení § 25 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., je nezákonný, a dále aby soud zakázal žalované pokračovat v porušování žalobcových práv výše uvedeným jednáním.

[2] Současně žalobce požádal o přiznání osvobození od soudních poplatků. V prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech žalobce uvedl, že nemá žádné příjmy, má pouze pohledávky nevyplácené mu žalovanou, které jsou předmětem žalob, není zaměstnán z důvodu nedostatku pracovních příležitostí ve věznici a má dluhy v celkové výši přes 500.000 Kč. Důvodem jejich vzniku jsou náhrada škody a náklady trestního a občanskoprávního řízení. Jako další okolnost uvedl, že má sníženou pracovní schopnost o 30 %.

[3] Usnesením ze dne 29. 5. 2019, č. j. 6 A 52/2019 - 21, městský soud nepřiznal žalobci osvobození od soudních poplatků. Vyšel z potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech, dále zohlednil sdělení Věznice Valdice, že žalobce byl ve výkonu trestu odnětí svobody dříve zaměstnán, avšak dne 13. 8. 2013 byl vyřazen mezi nepracující z vlastní viny, když odmítl nastoupit na pracoviště; na svém kontu pak měl ke dni 14. 5. 2019 zůstatek ve výši 11.429 Kč. Městský soud citoval z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 2. 2010, č. j. 3 As 28/2009 - 147, na jehož základě konstatoval, že rozhodným kritériem není pouhá objektivní nemajetnost účastníka, posouzení musí zahrnovat též úvahu nad možnostmi, jaké má žadatel o osvobození k tomu, aby si prostředky na úhradu soudního poplatku opatřil.

[4] Soud konstatoval, že osobní rozhodnutí žalobce zbavit se možnosti jakéhokoliv potenciálního příjmu z výkonu práce, když byl mezi nepracující vyřazen z vlastní viny pro odmítnutí nastoupit na pracoviště, musí být při rozhodování o osvobození od soudních poplatků nepochybně zohledněno. K tomu odkázal též na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1589/2014. Věznice navíc ani nepotvrdila, že by v ní byl nedostatek pracovních příležitostí. Tvzení, že má sníženou pracovní schopnost, žalobce nikterak nedoložil a zároveň měl městský soud za to, že snížená pracovní schopnost o 30 % jej zcela nevylučuje z možnosti pracovat. Soud poukázal též na skutečnost, že žalobce není zcela nemajetný, o čemž svědčí výpis z jeho osobního konta vedeného věznicí. Městský soud tak dospěl k závěru, že žalobce nesplňuje podmínky pro přiznání osvobození od soudních poplatků.

II. Kasační stížnost

[5] Proti napadenému usnesení podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost.

[6] Uvedl, že městský soud vycházel z údajů poskytnutých mu věznicí, která je však podřízenou organizační jednotkou žalované, jež sleduje protichůdný zájem; je proto v zájmu žalované bránit stěžovateli v přístupu k soudu. Věznice soudu poskytla částečně nepravdivé a částečně neúplné údaje.

[7] Stěžovateli bylo posudkem o invaliditě stanoveno snížení pracovní schopnosti o 30 % a současně vysloveno, že může pracovat pouze při trvalém dohledu a režimových opatřeních vyžadujících zcela mimořádné podmínky; tyto podmínky jsou podstatou invalidity 3. stupně a nejsou zajišťovány u zaměstnanců v pracovním poměru ani u odsouzených.

[8] Věznice každé 3 měsíce zasílá trestnímu soudu hodnocení stěžovatele, přičemž v každém z nich (poslední je z 5. 6. 2019) se opakuje informace, že vzhledem k výraznému zdravotnímu omezení je stěžovatel stále veden jako nezaměstnaný a za současných podmínek je jeho pracovní zařazení ve věznici nereálné; stěžovatel přitom upozorňuje, že podmínky ve věznici se nezměnily.

[9] Stěžovatel připouští, že byl dříve pracovně zařazen, avšak bez platného lékařského posudku o způsobilosti k práci. Následně odmítl vykonávat přidělenou práci (nikoliv nastoupit na pracoviště), za což mu byl udělen kázeňský trest; městský soud však v rozsudku ze dne 7. 11. 2018, č. j. 39 Co 408/2016 – 346, konstatoval, že tím došlo k dotčení práva stěžovatele na rovné zacházení projevující se porušením práv na spravedlivý přístup k odsouzeným.

[10] Dále stěžovatel poukazuje na usnesení městského soudu ze dne 28. 3. 2019, č. j. 39 Co 78/2019 – 379, kterým mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků a ustanoven zástupce; ve věci vedené u městského soudu pod sp. zn. 6 A 80/2019 pak byl taktéž osvobozen od soudních poplatků, a to dokonce stejným senátem, jež vydal napadené usnesení. Taktéž Nejvyšší správní soud konstatoval splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce, a to v usnesení ze dne 30. 1. 2019, č. j. 3 As 15/2019 – 17. České advokátní komoře sdělila věznice k č. j. 10.01-000464/19-002, že stěžovatel není pracovně zařazen z důvodu nedostatku pracovních příležitostí.

[11] Stěžovatel nerozporuje, že měl ke dni 14. 5. 2019 na svém kontu zůstatek ve výši 11.429 Kč; dle § 6 odst. 1 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 14/2018 je však účet odsouzeného rozdělen na podúčty nesoucí různá označení a sloužící k odlišným účelům. Na podúčtu „rezerva“ měl částku 960 Kč, která je blokována k úhradě nákladů výkonu trestu; na podúčtu „exekuce“ měl částku 9.969 Kč, která je určena výhradně na úhradu pohledávek uvedených v § 25 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb.; na podúčtu „úložném“ měl 123 Kč a „cestovném“ částku 377 Kč, přičemž tyto prostředky slouží pouze k dopravě a stravnému odsouzeného po jeho propuštění; podúčet „osobní“ je pak zřízen k úhradě nákupu zdravotních potřeb nehraných z veřejného zdravotního pojištění. Tyto finanční prostředky proto nelze použít k jinému než stanovenému účelu; stěžovatel tedy sice měl na účtu věznice nějakou sumu, z níž však ničeho nemohl použít na úhradu soudního poplatku.

[12] Uvedl taktéž, že ve věznici není pracovně zařazen z důvodu neexistence pracovních míst, kde by byl zajištěn trvalý dohled a příslušná režimová opatření; k pracovnímu zařazení se navíc nevyžaduje souhlas odsouzeného. Na internetových stránkách věznice je pak uvedeno, že má cca 40 % nezaměstnanost pro nedostatek pracovních míst.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[13] Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval posouzením, zda byly splněny podmínky řízení. Zjistil, že kasační stížnost byla podána včas, osobou oprávněnou, proti rozhodnutí, vůči němuž je kasační stížnost ve smyslu § 102 s. ř. s. přípustná a jsou splněny i obsahové náležitosti stížnosti dle § 106 s. ř. s.

[14] Kasační soud na úvod předesílá, že skutkově obdobnou situací ve věci stěžovatele se zabýval již v rozsudku ze dne 23. 7. 2019, č. j. 2 As 177/2019 – 17, a od vyslovených závěrů nemá v nyní projednávané věci důvod se odchýlit.

[15] Nejvyšší správní soud v usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, dospěl k závěru, že „stěžovatel má povinnost zaplatit poplatek za řízení o kasační stížnosti jen tehdy, pokud kasační stížnost směřuje proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé (o žalobě), či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností [§ 1 písm. a), § 2 odst. 2 písm. b) a § 4 odst. 1 písm. d) zákona č. 549/1991 Sb. o soudních poplatcích.“ V projednávaném případě nebylo kasační stížností napadeným usnesením rozhodováno o věci samé (nýbrž pouze o žádosti o osvobození od soudního poplatku a ustanovení zástupce), a proto stěžovateli nevznikla povinnost zaplatit soudní poplatek za řízení o kasační stížnosti. O žádosti o osvobození od soudního poplatku za řízení o kasační stížnosti tedy Nejvyšší správní soud pro nadbytečnost nerozhodoval.

[16] Výše uvedené závěry učiněné ve vztahu k soudnímu poplatku dále promítl rozšířený senát v uvedeném usnesení i do úvah o povinném zastoupení stěžovatele. „Je-li podána kasační stížnost proti usnesení krajského soudu o neosvobození od soudních poplatků, o neustanovení zástupce či proti jinému procesnímu usnesení učiněnému v řízení o žalobě, je rozhodnutí Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti učiněno v rámci tohoto řízení, a proto se zde ustanovení § 105 odst. 1 a 2 s. ř. s. neuplatní.“ Stěžovatel tedy nemusí být v tomto řízení zastoupen advokátem. Přestože ovšem zastoupení není v předmětné věci obligatorní, stěžovatel o ustanovení zástupce požádal, pročez Nejvyšší správní soud musel o tomto návrhu rozhodnout. Podle § 35 odst. 9 s. ř. s. se pro rozhodnutí o ustanovení zástupce vyžaduje kumulativní splnění dvou podmínek, a to jednak splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků, jednak též nezbytná potřeba takového zastoupení k ochraně práv účastníka řízení. Nejvyšší správní soud, aniž by se zabýval podmínkou první, neshledal splnění druhé nutné podmínky pro ustanovení zástupce, totiž nezbytnost k ochraně práv stěžovatele. Kasační stížnost má všechny požadované základní náležitosti, je z ní zřejmé, čeho se stěžovatel domáhá; v předmětné věci se přitom jedná o posouzení nikterak komplikované otázky, o které soud může rozhodnout na základě podané kasační stížnosti a podkladů obsažených ve spise, aniž by bylo třeba za tímto účelem stěžovateli ustanovovat zástupce. Za této situace tedy Nejvyšší správní soud návrh stěžovatele na ustanovení zástupce výrokem I. zamítl (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2018, č. j. 5 As 79/2018 – 11, či ze dne 22. 11. 2018, č. j. 7 As 353/2018 – 38).

[17] Kasační stížnost je důvodná.

[18] Dle § 36 odst. 3 s. ř. s. platí, že „účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno.“

[19] S kasační námitkou, že městský soud nesprávně vyhodnotil způsobilost stěžovatele být ve věznici pracovní zařazen, a to s ohledem na jeho sníženou pracovní schopnost a taktéž nedostatek pracovních míst ve věznici, se Nejvyšší správní soud ztotožňuje. Stěžovatel v potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech uvedl, že není

zaměstnan z důvodu nedostatku pracovních příležitostí ve věznici. Městský soud v reakci na toto jeho tvrzení správně vyzval věznici ke sdělení důvodu, „*proč není odsouzený pracovní zařazen. Konkrétně jde o okolnost, zda žádné vhodné pracovní zařazení odsouzeného není možné, jak vyplývá z jeho tvrzení, či zda sice možné je, ale odsouzený pracovní zařazení odmítá*“. Věznice ve svém přípisu ze dne 22. 5. 2019 uvedla, že stěžovatel „*dne 13. 8. 2013 byl vyřazen mezi nepracující z vlastní viny - odmítl nastoupit na pracoviště*“. Takto poskytnutá informace, z níž primárně městský soud vyšel, je však zjevně neúplná, neboť nereaguje na výslovnou otázku, zdali je aktuálně vhodné pracovní zařazení odsouzeného možné; nevyjadřuje se navíc ani k momentálnímu zájmu stěžovatele pracovat, nýbrž pouze odkazuje na 6 let starý incident. Stěžovatel totiž, v reakci na napadené usnesení, v řízení o kasační stížnosti předložil dokument „*Rozsudková data k aktuálnímu věznění*“ ze dne 6. 4. 2016, č. j. VS-21889/ČJ-2016-802240-OS, v němž věznice uvádí, že „*vzhledem k výraznému zdravotnímu omezení (zdravotní klasifikace C) je stále veden jako nezaměstnaný a za současných podmínek je jeho pracovní zařazení ve věznici nereálné*“; stěžovatel přitom tvrdí, že obsahově stále totožné hodnocení zasílá věznice trestnímu soudu každé tři měsíce. Z předloženého dokumentu je tedy zjevné, že vyjádření věznice poskytnuté městskému soudu k jeho výzvě je zásadně neúplné, neboť byť byl stěžovatel kdysi v minulosti vyřazen mezi nepracující (což sám nepopírá, jakkoli jako důvod uvádí absenci lékařského potvrzení pro výkon dané pracovní činnosti), tak aktuálně nemá žádnou reálnou šanci na své nezaměstnanosti cokoli zvrátit.

[20] Posouzení městského soudu ohledně neosvobození stěžovatele od soudních poplatků ovšem stojí na právním názoru, že sama o sobě nemajetnost jako důsledek absence příjmů z pracovního poměru není důvodem pro osvobození; ovšem to jen za podmínky, že takovému žadateli v zajištění vlastních příjmů nebrání zdravotní důvody, neschopnost sehnat práci nebo jiné objektivní důvody. Naplnění této podmínky a odmítnutí tvrzení stěžovatele uvedeného v příslušném prohlášení shledal městský soud právě a pouze na základě kusé informace poskytnuté mu věznici, jež však zavádějícím způsobem zamlčuje aktuální nemožnost stěžovatele i v případě svého zájmu pracovat. Navíc nelze nikterak dovodit, že pakliže by stěžovatel nebyl z pracovního zařazení v roce 2013 vyřazen, mohl by nyní se svou sníženou pracovní schopností vykonávat pracovní činnost. Jestliže totiž městský soud konstatoval, že „*snížená pracovní schopnost o 30 % žalobce zcela nevylučuje z toho, aby mohl ve věznici pracovat*“, pak Nejvyššímu správnímu soudu není zjevné, na základě jakých zjištění a důkazních prostředků dospěl soud k takovému závěru; šance pracovního uplatnění osob ze zdravotních důvodů sníženou pracovní schopností jsou bezpochyby individuální v každé jednotlivé věznici na základě jejich reálných možností, pročez není možné paušálně uzavřít, že stěžovatel pro své zdravotní komplikace není v dané věznici skutečně fakticky vyloučen z možnosti obstarávat si finanční prostředky.

[21] Městský soud taktéž uvedl, že „*žalobce není zcela nemajetný, o čemž svědčí výpis z jeho osobního konta*“; nikterak se však již nezabýval dispozičním oprávněním stěžovatele s těmito prostředky nakládat, a to právě ve smyslu § 25 zákona č. 169/1999 Sb., či nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 14/2018. Co se týče dalších tvrzení, která stěžovatel uvedl v kasační stížnosti ve svůj prospěch, musí Nejvyšší správní soud konstatovat, že jejich pravdivost stěžovatel nikterak nedoložil důkazními prostředky

či neplynou ze spisu, pročez se jimi blíže nezabýval; ze své úřední činnost pouze ověřil, že usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2019, č. j. 3 As 15/2019 - 17, byl skutečně od soudních poplatků osvobozen, nutno však podotknout, že se jedná pouze o jedno z mnoha řízení, jež stěžovatel před zdejším soudem vede.

[22] Nejvyšší správní soud však zdůrazňuje, že nikterak nevylučuje, aby městský soud stěžovatele v dalším řízení neosvobodil od soudních poplatků z jiných důvodů [např. pro možnou zjevnou bezúspěšnost jeho žaloby (k tomu srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 20. 2. 2019, č. j. 4 As 37/2019 - 8, ze dne 2. 4. 2019, č. j. 6 As 56/2019 - 11, ze dne 24. 4. 2019, č. j. 3 As 37/2019 - 19, ze dne 25. 4. 2019, č. j. 6 As 55/2019 - 12, ze dne 3. 5. 2019, č. j. 6 As 75/2019 - 11, ze dne 15. 5. 2019, č. j. 6 As 74/2019 - 12, či ze dne 27. 5. 2019, č. j. 5 As 63/2019 - 13), pro nadužívání institutu osvobození či z jiných důvodů] nebo dosavadní argumentaci uvedenou v napadeném usnesení rozšířil a vypořádal se především se zásadním rozporem ve vyjádřeních věznice ohledně možné zaměstnatelnosti stěžovatele s ohledem na jeho sníženou pracovní schopnost.

IV. Závěr a náklady řízení

[23] Jelikož Nejvyšší správní soud shledal kasační stížnost důvodnou, zrušil napadené usnesení a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 věta první s. ř. s.), v němž bude vázán právním názorem, jenž Nejvyšší správní soud v tomto rozsudku vyslovil (§ 110 odst. 4 s. ř. s.). O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 28. srpna 2019

JUDr. Filip Dienstbier
předseda senátu